

А. З. Қасымова, ҚР ИМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды Академиясының 1-бағам тыңдаушысы

Ғылыми жетекші: С. С. Түсіпбеков, ҚР ИМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды Академиясының мемлекеттік-құқықтық пәндер кафедрасының аға оқытушысы

ХАЛЫҚТЫҢ ҚҰҚЫҒЫ АНА ТІЛІНДЕ

Табиғаттың адамзат баласына төл еншісіндей тарту еткен тамаша байлығының бірі — тіл туралы қисынды пайымдауды, белгілі классик айтқандай, «адамдар арасындағы қарым қатынас құралы» деп қана қойсақ, онымыз тым қарапайым, жадағай айтылған сөз болар еді. Оның назардан тыс қалған қалтарыстарында көкірек көзін керек етер қаншама бояу, реңктер жағыр. Ғалымдардың көрсетуінше, ана көкірегін алғаш еме бастаған сәттен бастап сәбидің құлағына естілетін үн, дыбыс, сөз құрамдары, эмоциялық сезімдер, анасы қай тілде сөйлесе сол ұлттық психологиялық, адамгершілік бітімі, барлық рухани қазынасы сәбиге біртіндеп сыналап ене береді екен. Демек тіл әр халықтың өзгеден ерекше ұлттық табиғатын, рухани байлығын танытатын асыл мұра екенінде дау жоқ. Әр халықтың өзгеден ерекше өз тілі бар. Сондықтан сөз барлық халыққа бірдей түсінікті болуы мүмкін емес.

Қазақстан Республикасының «Тілдер туралы» Заңында: «Тіл — ұлттың аса игілігі әрі оның өзіне тән ажырамас белгісі, ұлттық мәдениеттің гүлденуі мен адамдардың тарихи қалыптасқан тұрақты қауымдастығы ретінде өзінің болашағы — тілдің дамуына, оның қоғамдық қызметінің кеңеюіне тығыз байланысты» делінген. Әрбір елдің қуатты күші, байлық бақыты экономикалық даму деңгейімен ғана емес, сонымен бірге мәдени, рухани өрісімен де айқындалады. Ал мәдени өре, рухани талғам деген халықтың ақыл ойының көрінісі — тілге тікелей тәуелді екені белгілі. Халықтың сақталуы тіліне байланысты. Тіл — халықтың жаны, сәні, тұтастай кескін келбеті, болмысы. Адамды мұратқа жеткізетін — ана тілі мен ата дәстүрі. Біздің осындай халықтық қасиетті мұрамыз — ана тіліміз.

Әр халықтың даму көшінде тіл мәселесіне ерекше көңіл бөлініп, қашан да басты назар айдарылып отырылуы заңды құбылыс. Уақыт бедері өзгерген сайын тілдің де қоры молайып, бояуы өзгеріп, қызметі кеңейіп, жаңа мағынаға да ие болуы тарихи дамудың алғы шарттарының бірі. Сол өзгеріс, жаңалықтар аса қасиетті рухани қазынамыздың қорына орынды өрнек болып қосылып, ажарын аша түсетіні де ақиқат. Ендеше осы тарихи дамудағы ана тіліміздің

бар мүмкіндігі көркемдік кестесі толығымен пайдаланылса ғана, оның қуатты қаруға айналары хақ.

Бүгінгі күндегі қым-қуыт қоғам өміріндегі қазақ тілінің жай-күйі, жай-жапсары, барлық қызмет саласындағы оның орны мен рөліне барынша қысқаша тоқталып, өзімізге қажетті кей аспектілерін алдарыңызға көлденең тартпақшымыз. Бұл – сауатты жазып, дұрыс сөйлеу мәдениеті, жаңа аталымдарды қолдану қырлары және аударма технологиясын меңгеру ісі. Ошақтың үш бұтындай осы үш тұғырдан-ақ бабалар тілінің бүгінгі бәсекелестік бәйгесіндегі беріктігі анықталатындай. Тілді айтпағанда, «Заңы мен дәрігері жұмыс істемейтін елде өмір сүру қауіпті» деген екен бір дана. Қашан да өз заңын құрметтеп, әспеттеген халықтың кенже қалғанын ешкім естіген жоқ. Американың бүкіл басшылығы орын тепкен Вашингтон қаласында Капитолийден биік үй салынбайды екен, мұның өзі өз заңын құрметтеп, қастерлеуден туған үрдіс екені ақиқат. Орыс сыншысы, философы әрі тарихшысы В.Кожин «Еуропа заңмен өмір сүреді, Шығыс дәстүрімен өмір сүреді, ал Ресей белгісіз мақсатпен өмір сүреді» деген екен. Ал осы екі аралықтағы еуразиялық біздер бүгін қалай өмір сүріп жатырмыз? Бәсекелестік белең алған екпіні мен тепкіні қатты бүгінгідей замандағы аламан бәйгілерге қосқан аузымен құс тістейтін төл сәйгүліктеріміз қара үзіп келе алар ма екен деп айналамызға қарасақ, көкірегіңнен ащы запыран құсқандай күй кешесің. Сөз жоқ, тіл, сөз мәдениеті бүгінгі қоғамымыздың өте мөте қажет етіп отырған күн тәртібіндегі күрмеуі қалың күрделі мәселелер қатарынан орын алып отыр. Өйткені бүгінгі күндегі жас өскін көбіне көп тіл байлығы әбден сұйылған, ана тілінде тым тұрпайы сөйлейтін ұрпақ. Өкінішке қарай, қазір біз туған тілін шұбарлап, қойыртып сөйлейтін жастарды жиі кездестіріп жүрміз. Көнерген мүліктей құны түсіп, қожырай бастаған толғауы тоқсан қызыл тілімізді қатарға қосу — басты кісілік мақсаттарымыздың бірі болып отыр. Халқымыздың әдет-ғұрпын, салт-дәстүрін, құқықтық жарқын қасиеттерін жіліктей келіп, академик Салық Зиманов: «Ердің құны жүз жылқы болған заманда ардың құны мың жылқыға пара пар санаған қазақ мәдениеті әлемдік өркениеттің ешбірінде көрініс таппаған ерекше құбылыс» деп тайға таңба басқандай айқындап беріп еді. Шынында да біз осы кеудесін керген менмен Батыстың өзін мойындатқан ұлттық құндылықтарымыздан ажырап бара жатқан жоқпыз ба?

Бүгінде, ең бастысы халқымыздың санасында қауіпке қарсы тұру сезімі, аламан дәуірдің алмағайып қиындықтарына орай қайта қалыптасу үрдісі (процесі), ұлттық рухтың жаңару кезеңі басталып кетті десек те, бұл кезең әлгінде айтқандай ұлтымыздың біршама бөлігінің өз тілін білмейтін және өзінің рухани қайнарына немқұрайлы қарайтындардың қарасы көбейген тұс десе болатындай. Міне осылар заң атаулыны өзіне қарай бұрып, өңін теріс айналдырып, ресми тіл дегенді шығарып, артын ылаңға ұластырып, онсыз да миы ашыған халықты одан арман мықшита түсуде. Кезінде жаңа құрлықтың мұзбалағы Линкольн: «Барша халықты біраз уақыт алдауға болады, біраз халықты барша уақыт алдауға болады, бірақ барша халықты барлық уақытта алдау мүмкін емес» деп дұрыс айтқан.

Еліміздің тәуелсіздікке қолы жетуі нәтижесінде жаңа тарихи дәуірі басталып, зайырлы, заң белең алған, құқықты басшылық тұтатын жаңа тұрпаттағы қоғам құруға бет бұрдық. Қоғамдық-әлеуметтік өмірдің барлық саласында түбірлі өзгерістер жасалды. Әр саланың мүддесіне орай жаңа міндеттер мен мақсаттар туындап, олар шынайы халықтық сипат алуымен ексшеленді. Еліміздегі қалыптасып үлгерген осындай жаңа қоғамдық қатынастардың жаңғыртушы күші қай салада болмасын тың талаптарды алға тартуда.